

Školství, rovnost, demokracie

Tisková zpráva projektu „Kompetence pro demokratickou kulturu: nástroj pro otevřenou společnost.

Praha, 10.6.2019

Autorka: Lubica Račková

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

Tisková zpráva vznikla v rámci projektu Kompetence pro demokratickou kulturu - nástroj pro otevřenou společnost. Projekt je financován z Evropských strukturálních a investičních fondů v rámci Operačního programu Praha – pól růstu ČR.

(registrační číslo projektu CZ.07.4.68/0.0/0.0/17_058/0000807)

Myšlenka kulatého stolu spočívá v rovnosti diskutujících. O tom samém by měla být i demokracie, o rovnosti názorů, o tom, že každý by měl dostat prostor k představení svých myšlenek a nápadů. Tak to bylo i 10. června 2019, kdy za jeden stůl zasedli diskutující a mluvili o výsledcích, pozorováních a předpokladech, které přinesl kurz „Kompetence pro demokratickou kulturu“, ke kterému vznikne i metodika pro učitele. Jejím obsahem budou odpovědi na to, proč je potřebné ve vzdělávání podporovat demokratickou kulturu.

Kulatý stůl byl závěrečnou událostí probíhajícího projektu *Kompetence pro demokratickou kulturu – nástroj pro otevřenou společnost* podpořeného z Evropskými strukturálními a investičními fondy v rámci Operačního programu Praha – pól růstu ČR. V rámci kurzu se patnáct účastníků z řad pražských pedagogů a studentů Pedagogické fakulty UK seznámilo s konceptem Kompetencí pro demokratickou kulturu (KDK) zaváděným od roku 2016 Radou Evropy. Proběhlo šest standartních setkání ve struktuře přednáška v pátek večer a seminář v sobotu, kurz doplňovaly doprovodné akce jako například mentoring, samostudium, seminář pro pedagogy jak mluvit o tématech jako je xenofobie či migrace. Účastníci kurzu získali potřebné teoretické i praktické znalosti, aby mohli dále zavádět model KDK ve svých školách, seznámili se se základními koncepty a otázkami spojenými s tématem demokracie, včetně vyzkoušení modelových aktivit do vyučovacích hodin.

Za diskuzním stolem seděli Eva Hocká, pedagožka a účastnice kurzu „Kompetence pro demokratickou kulturu“, Anna Maršíková, metodička kurzu KDK, Zuzana Schreiberová, ředitelka Multikulturního centra Praha, Petr Sucháček, lektor a odborník na nenásilnou komunikaci, Michal Kaderka, lektor, pedagog a mentor, a diskuzi moderoval Tomáš Samek, antropolog, který působí na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy.

Moderátor diskuze Tomáš Samek na začátku zdůraznil, že častým nešvarem současných debat je, že se hovoří o příliš mnoha věcech naráz a diskuze nepřinese žádné závěry a řešení. Proto se snažil, aby byly promluvy věcné a jasné. Když jednotliví diskutující představovali svůj názor, často k němu přidali i návrh na možné řešení. „Škola je veřejná aréna, například doma studenti převezmou nějaké názory. Někdy to ani není jejich myšlenka, někde to slyšeli. Přednesou to a čekají na reakce. Moje oblíbená definice výchovy je rozum a láska. Demokracie je právě to, jak učitel na žákovu otázku zareaguje. Měl by se zeptat, proč má žák takový názor. vést s ním diskuzi,“ řekl Petr Sucháček. Anna Maršíková doplnila, že by studentovi, který by tvrdil, že demokracie je jen další ideologie, řekla, že má pravdu. Je to ideologie, „ale to, že má možnost tuto námitku vznést, mu umožňuje demokracie jako jeden z mála režimů.“

Stereotypy

Velkým problémem ve školství a společnosti jsou stereotypy. Podle Samka je právě škola místem, kde se stereotypy snadno šíří. „Všichni jsme ve stereotypch až po uši, ti, kteří si to nepřiznávají o to víc,“ vyjádřil se. Podle Hocké jsou zvláště ve školství stereotypy jasně viditelné. „Děti se zde potkávají a nesou si z rodin hodnoty, které jsou různé. Tvoří se tak

složité situace, které se jedna od druhé liší, ale záleží na způsobu, jakým se uchopí. Předsudky mohou být kulturní i sociální. Učitel se s nimi určitě setká a měl by být připravený s nimi pracovat.“ Přiznala ale, že i učitelé často podlehnou stereotypům, nejen sociálním, ale i generalizování studentů, které zaškatulují podle známek – jedničkář, dvojkař, trojkař a podobně. Časté je, bohužel, i posuzování podle rasy nebo náboženství. Obecně můžeme říct, že stereotypní názory sami o sobě negativní být nemusí, pokud si je člověk přizná a dokáže na nich pracovat.

Demokracie

Lektoři kurzu uvedli, že pro žáky je demokracie většinou jen prázdný pojem. Znají o ní poučky, ale nevědí, co ve skutečnosti přináší. „Je nutné si uvědomit, že demokracie není jen systém pravidel a nějakých regulací. Je třeba si demokracie vážit a být nositelem demokratických hodnot aby se mohla šířit demokratická kultura, a u učitelů to platí dvojnásobně,“ řekla Hocká.

Pro učitele je důležité si uvědomit, že demokracii správně nenaučí, když o ní budou jen mluvit, ale když ji budou praktikovat. „Je důležité pochopit, že demokratická kultura se netýká jen občanské výchovy. Měly by ji rozvíjet všichni pedagogové. Je to něco, co i oni můžou zahrnout do výuky a zároveň probírat i své předměty,“ řekla Maršíková. „Například matikářka může někdy projevit více demokratického přístupu než občankářka,“ doplnil Samek.

„Jak chceme ze středoškoláků vychovat samostatné lidi, když se v šestnácti a sedmnácti musí ptát, jestli můžou jít na záchod?“ zeptal se Kaderka, který zdůraznil třídnické hodiny a školské rady jako důležitou součást demokracie na školách. Ale z praxe dodal, že školní rady, které jsou pouze „pro formu“ a jejich námítky se ve skutečnosti neřeší, jsou kontraproduktivní a jenom jimi prohlubujeme limity demokracie. Na významnosti třídnických hodin, jako prostoru pro studenty kde řešit problémy, na které běžně není ve škole prostor, se shodli všichni diskutující. Stejný názor měli i na důležitost osobnosti učitele. Ten by měl se žáky vést diskuzi a být si s nimi rovný. „Mnohem náročnější, než řídit diskuzi, je najít si v ní i svoje místo. Učitel by neměl využívat institucionální autoritu, spíše to, že má nějaké zkušenosti a názory. Ale názor dětí je na stejné úrovni,“ vysvětlil Sucháček. Jeho tvrzení dále rozvinul i Kaderka: „Škola by měla být pro studenta něco, co by mu mělo v životě pomoci, ale často se setkává s neúspěchem, se šikanou, s ponižováním ze strany učitelů. My chceme, aby vnímal ke škole vděčnost a důvěru a v důsledku toho i k jiným institucím. Dokud ale nezměníme mnoho chyb, nemůžeme to od studentů vyžadovat.“

Jeden z příkladů demokratické výchovy na školách prezentovala Zuzana Schreiberová. „Kurz jsme vedli i na škole, kde jsou hned u vchodu králíci a studenti se o ně starají. Vede je to k orientaci na vztahy, na úkoly, k orientaci na zodpovědnost. Je cítit, že tím gestem ředitel dává dětem důvěru,“ vyjádřila se. Petr Sucháček tento nápad mimořádně ocenil jako skvělou vizualizaci demokratických hodnot na škole.

Forma na úkor kvality

Velkými překážkami demokracie na školách je i systémový důraz na formu, ne na kvalitu. Odbornost je často méně důležitá, než vytvoření rozvrhu. „Setkala jsem se s případy, kde učitelé na základní škole museli učit angličtinu a anglicky přitom neuměli. Takhle se to může dít se všemi předměty. Zním spoustu kolegů, kteří byli do něčeho tlačeni, protože tak se to organizačně hodilo,“ přiznala Hocká. Samek dodal: „Byli donuceni být nekompetentní.“ Takto se demokracie bere i učitelům a narušuje to celkový proces výuky. „Je náročné učit demokracii na škole v systému, který se nestará o školu,“ dodal Samek.

Problémem ve školství jsou i mezilidské vztahy a jakási nepřejícnost a v tomto případě škodlivý individualismus. „Když někdo vymyslí dobrou metodiku výuky, není ochotný říct svoje postupy druhým,“ řekla Hocká, kterou doplnil Sucháček: „Ruší se sborovny, kde učitelé mohli sdílet své metody. Když se potkají profesionálové, může to způsobit hodně dobra, nejsou nutná ani žádná speciální školení. Jen když tomu lidé přiznají hodnotu, sdílejí dobrou praxi, něco, co funguje. Ale když jeden učitel zkopíruje dobrou praxi toho druhého, tak ten první je naštvaný. To se mi nelíbí,“ vyjádřil se Sucháček.

Maršíková se vyjádřila, že pro každého člověka by mělo být nejpodstatnější vnímání toho, že demokracie není samozřejmá. I když ji mnoho lidí vnímá negativně a často jako pejorativní slovo. Právě z toho důvodu je nutné o ní nejen mluvit, ale zavádět ji na školy prakticky. Lidé mají často své názory, možná vytvořené jen na základě dohadů. Tak jako studenti, kteří přicházejí do škol s názory, které ještě nemusí být jejich vlastní, jen „zděděné“. Proto je nutné zdůrazňovat, že je v pořádku se mýlit a že názor je možné změnit.